

**JOURNAL OF SUSTAINABLE REGIONAL & URBAN DEVELOPMENT STUDIES
JSRUDS**

**Volume 2, Issue 4 - Serial Number 6, Winter 2022
ISSN: 2783-0764**

An Analysis on Improving the Quality of Urban Public Spaces with the Creative City Approach (Case Study:Lar City)¹

Mahdi Ebrahimi Boozani^{*1}, Reza Mokhtari Malekabadi², Fateme Hamidi³

¹ Assistant Professor of Geography and Urban Planning, Payame Noor University, Tehran, Iran.

² Associate Professor of Geography and Urban Planning, Payame Noor University, Tehran, Iran.

³ Master student, geography and urban planning, Payame Noor University, Iran.

Received Date: 09 January 2022 **Accepted Date:** 14 February 2022

Abstract

Creative city is a city where new activities take place and people work together responsibly and creatively and with collective thinking to solve problems and improve living conditions and environmental qualities of the city. The aim of this article is to investigate ways to improve the quality of public spaces in the city of Lar with a creative city approach; also the factors affecting the quality of public spaces in this city have examined. The research method is applied in terms of purpose and descriptive-analytical in nature. Theoretical foundations and effective indicators in improving the quality of public spaces in the city have been examined through the review of scientific scholar, and the quality of urban spaces through public opinion survey. The statistical population is residents of 15 years and older in Lar city, sample size achieved using Cochran's formula, which is equal 381 people. The results show that the quality of public spaces in city of Lar is not appropriate according to the indicators of urban creativity in both components of site selection and design component with an average of 2.89, and the quality management and planning component of public spaces with an average of 3.13. Based on the factor analysis, the most important factors affecting the quality of public spaces in Lar are the sense of belonging and appropriateness, beauty and design, vitality and social interaction, access and a sense of vitality and adaptation of spaces. The most effective strategies in improving the quality of public spaces to enforce creativity are to use the spirit of citizen participation to solve the problems of urban spaces and maintain public spaces and improve sports activity, cultural and artistic activities and interaction with university centers.

Keywords: Creative city, public spaces, quality improvement, Lar city.

¹ This article is extracted from MA dissertation entitled "An Analysis on Improving the Quality of Urban Public Spaces with the Creative City Approach (Case Study:Lar City)" of the Third author's with the Supervisor of the First author and the Advisor of the Second author, Payame Noor University of Isfahan.

*** Corresponding Author:** mahdebrahimi@pnu.ac.ir

Cite this article: Ebrahimi Boozani, M., Mokhtari Malekabadi, R., Hamidi, F. (2022). An Analysis on Improving the Quality of Urban Public Spaces with the Creative City Approach (Case Study of Lar City). *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 2(4), 138-155.

تحلیلی بر ارتقای کیفیت فضاهای عمومی شهری با رویکرد شهر خلاق (مطالعه موردی: شهر لار)^۱

مهدی ابراهیمی بوزانی^{۱*}، رضا مختاری ملک آبادی^۲، فاطمه حمیدی^۲

۱. استادیار جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران،

۲. دانشیار جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران،

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد، جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۱۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۲۵

چکیده

شهر خلاق شهری است که در آن فعالیت‌های نو رخ می‌دهد و افراد مسئولانه و خلاقانه و با تفکر جمعی برای حل معضلات و بهبود شرایط زندگی و کیفیت‌های محیطی شهر، در کنار هم فعالیت می‌کنند. هدف این مقاله بررسی راه‌های ارتقای کیفیت فضاهای عمومی شهر لار با رویکرد شهر خلاق است و در آن به بررسی عوامل موثر بر کیفیت فضاهای عمومی این شهر پرداخته است. روش تحقیق به لحاظ هدف، کاربردی و به لحاظ ماهیت، توصیفی-تحلیلی است. مبانی نظری و شاخص‌های موثر در ارتقا کیفیت فضاهای عمومی شهر از طریق بررسی منابع مکتوب، و کیفیت فضاهای شهری از طریق نظرخواهی از مردم بررسی شده است. جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش ساکنین ۱۵ سال به بالای شهر لار و حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران برابر با ۳۸۱ نفر است. نتایج حاصله نشان می‌دهد که کیفیت فضاهای عمومی شهر لار با توجه به شاخص‌های خلاقیت شهری در هر دو مولفه مورد بررسی یعنی مولفه مکان‌گزینی و طراحی با میانگین ۲/۸۹، و مولفه کیفیت مدیریت و برنامه‌ریزی فضاهای عمومی با میانگین ۳/۱۳، مناسب نیست. بر اساس تحلیل عاملی انجام شده مهم‌ترین عوامل موثر در کیفیت فضاهای عمومی شهر لار، احساس تعلق و تناسب، زیبایی و طراحی، نشاط و تعامل اجتماعی، دسترسی و حس سرزندگی و مناسب سازی فضاها هستند. موثرترین راهبردها در ارتقای کیفیت فضاهای عمومی برای تقویت خلاقیت نیز، استفاده از روحیه مشارکت‌پذیری شهروندان در جهت رفع مشکلات فضاهای شهری و نگهداری از فضاهای عمومی و بهبود فعالیت‌های ورزشی، فرهنگی و هنری و تعامل با مراکز دانشگاهی شهر است.

کلید واژه ها: شهر خلاق، فضاهای عمومی، ارتقای کیفیت، شهر لار.

^۱ این مقاله مستخرج از پایان نامه کارشناسی ارشد تحت عنوان "تحلیلی بر ارتقای کیفیت فضاهای عمومی شهری با رویکرد شهر خلاق (مطالعه موردی: شهر لار)". نویسنده سوم به راهنمایی نویسنده اول و مشاوره نویسنده دوم، دانشگاه پیام نور اصفهان است.

* نویسنده مسئول: mahdebrahimi@pnu.ac.ir

ارجاع به این مقاله: ابراهیمی بوزانی، مهدی، مختاری ملک آبادی، رضا، حمیدی، فاطمه. (۱۴۰۰)، تحلیلی بر ارتقای کیفیت فضاهای عمومی شهری با رویکرد شهر خلاق (مطالعه موردی: شهر لار). فصلنامه مطالعات توسعه‌یابری و منطقه‌ای، ۲(۴)، ۱۳۸-۱۵۵.

مقدمه و بیان مسأله

شهر خلاق و نوآور از جمله مباحث جدید در حوزه مطالعات شهری است که در رسیدن به جامعه دانا و توسعه دانایی محور مورد تأکید برنامه ریزان شهری قرار دارد. شهر خلاق بستری را فراهم می‌آورد که در آن مسایل شهری به صورت خلاقانه و با تفکر جمعی شهروندان و صاحبان مشاغل، در کنار مدیران و برنامه‌ریزان شهری مورد بررسی قرار می‌گیرد (لاندری، ۱۵: ۲۰۰۰). مسئولان شهری در این شهرها خدمات همگانی و زیر ساخت‌های اجتماعی و اقتصادی را به جدیدترین، کارآترین، بهره‌ورترین و زیباترین روش ارائه می‌کنند (مرکز پژوهش‌های شورای اسلامی شهر مشهد، ۱۳۸۵: ۲). در این میان فضاهای عمومی، با داشتن تأثیراتی همچون تقویت سرزندگی، تنوع، هویت، جذابیت، ارزش اقتصادی و مشارکت؛ موجب بروز خلاقیت و شکل‌گیری شهر خلاق می‌شوند (کلانتری و دیگران، ۱۳۹۱: ۷۴).

فضاهای عمومی و اجتماعی، شامل میدان‌های شهری، پلازها، پارک‌ها و خیابان‌ها، و ... می‌شود و دسترسی به آنها برای تمامی افراد، بدون در نظر گرفتن جنسیت، نژاد، سن و سطوح اجتماعی و اقتصادی و بدون هیچ‌گونه مشکل و مانعی، امکان‌پذیر است. فضاهای عمومی طیف‌های اساسی از ارزش‌های اجتماعی را به شهروندان ارائه می‌کنند که از آن جمله می‌توان به ارزش‌های تفریحی و فراغتی، ارزش‌های محیطی و اکولوژیکی، ارزش‌های اجتماعی و معنوی اشاره کرد. فضاهای عمومی دارای رسالت افزایش «سرمایه اجتماعی جوامع» هستند. از عملکردهای اصلی فضاهای عمومی، فراهم سازی و بسترسازی حضور مردم است. فضاهای عمومی به واسطه‌ی عملکردشان و طیف متنوع و گسترده‌ی مخاطبین خود، دارای بیش‌ترین سهم در حیات جمعی شهروندان هستند (رفیعیان و دیگران، ۱۳۸۸: ۲۶۱). این فضاها محلی برای گردهمایی و اجتماع شهروندان؛ تقویت نقش اجتماعی شهروندان در مسیر دستیابی به دموکراسی؛ استفاده برای برگزاری جشن‌ها و نمایشگاه‌ها، تقویت هویت و حس مکان در میان شهروندان و ... هستند.

فضای شهری به همان نسبت که می‌توانند در توسعه‌ی کنش اجتماعی راهگشا باشد، در صورتی که دقت کافی در برنامه‌ریزی و طراحی آنها صورت نپذیرد، می‌تواند عاملی در جهت تعمیق مشکلات اجتماعی و نابرابری‌های اجتماعی گردند. وظایف فضای عمومی را می‌توان این‌گونه دسته بندی کرد: ابزاری جهت ارتباطات، مکانی جهت رویارویی و مدیریت و هماهنگ کننده شهروندان آزاد (سیفایی، ۱۳۸۴: ۳۵).

بهبود کیفیت فضاهای عمومی شهر از دو طریق امکان پذیر است: ۱- توجه به پیشنهاد ایجاد فضاهای عمومی در طرح‌های توسعه‌ی شهری که این راه به دنبال جانمایی مناسب برای ایجاد فضاهای جمعی است و در این ارتباط، زمینه‌ی لازم برای طراحی فضای جمعی با در نظر گرفتن دسترسی عمومی مناسب و با کیفیت برای تعاملات اجتماعی حداکثری شهروندان، فراهم می‌شود. ۲- برنامه‌ریزی و مدیریت فضاهای جمعی که در این خصوص مدیریت و کنترل مناسب فضاهای اجتماعی برای تحقق اهداف اجتماعی انجام می‌شود (عندلیب، ۱۳۹۰: ۲). تأمین نظم و امنیت، نظافت و بهداشت، نگهداری از فضاهای سبز، ایجاد و نگهداری المانها، تعبیه مبلمان و امکانات جانبی مناسب و ... از اقدامات در خصوص برنامه ریزی و مدیریت فضاهای جمعی هستند. با این حال علیرغم اهمیت زیاد فضاهای عمومی، پیش‌بینی این فضاها در اغلب طرح‌های شهری (طرح‌های جامع، تفصیلی و ...) پنهان مانده و در فضاهای عمومی موجود نیز به اندازه کافی مدیریت و برنامه ریزی موثری که این فضاها را به فضاهای کارآمد شهری تبدیل کنند، صورت نپذیرفته است.

شهر لار پس از این که در سال ۱۳۳۹ بر اثر زلزله ویران شد (طرح جامع شهر لار ۱۳۶۱: ۱۵-۱۹)، فضاهای عمومی هویت‌سازش دچار لطمه‌ی شدیدی شد. در بازسازی این شهر نیز توجه کافی به ایجاد فضاهای عمومی و مدیریت و برنامه‌ریزی آن‌ها به عمل نیامد، چرا که اصولاً بازسازی سریع کالبد شهر در زمان‌های بحران، مانع از پرداختن به جنبه‌های کیفی و اجتماعی می‌شود. تداوم این جریان در سال‌های بعد و بی‌توجهی به جنبه‌های اجتماعی شهر به ویژه در خصوص فضاهای شهری، باعث شد تا فضاهای عمومی شهر لار، نتواند نقش خود را در تحکیم تعاملات اجتماعی ایفا کند و مسئله‌ای به نام ضعف در وجود و کیفیت فضاهای عمومی شهری لار ایجاد گردد.

داشتن رویکرد خلاق برای شهرها از این جهت که همکاری جمعی را در راستای ارائه خدمات بیشتر به شهروندان به کار می‌گیرد، در بازسازی و ارتقای کیفیت فضاهای شهری بسیار موثر است. این رویکرد چون بر مشارکت آگاهانه همه سهامداران اعم از بخش دولتی، بخش عمومی و بخش خصوص استوار است، بسیار تسهیل کننده بوده و لذا برای احیای نقش اجتماعی فضاهای عمومی شهر لار بسیار مفید است. با توجه به آنچه بیان شد هدف اساسی این مقاله تحلیل ارتقای کیفیت فضاهای عمومی شهر با بکارگیری رویکرد شهر خلاق است و سوال اساسی آن نیز، چگونگی کیفیت بخشی به فضاهای عمومی شهر لار است.

مبانی نظری پژوهش

فضاهای شهری

کلیف ماتین^۱ طراحی فضاهای شهری را مطالعه‌ی طرح عرصه عمومی شهر که خیابان‌ها، بلوارها، میدان‌ها، پارک‌های شهر را به همراه نماهای ساختمان‌هایی که آن فضاها را تعریف می‌نمایند می‌داند (کلیف، ۱۳۸۷: ۱۱). اولدنبورگ^۲ کافه‌ها، کافی شاپ‌ها، فروشگاه‌های کتاب، سالن‌های آرایش و سایر پاتوق‌ها را قلب یک اجتماع می‌داند و نظریه‌ی مرکزی را طرح می‌نماید و بیان می‌دارد که زندگی روزانه برای آسوده و رضایت بخش بودن باید تعادلش را در سه قلمرو تجربه‌ای، سکونتی، کاری و اجتماعی پیدا نماید. او با تبیین اصطلاح مکان سوم برای فضاهای عمومی شهری و نقشی که می‌توانند با نزدیک کردن مکان‌های اول و دوم (قلمروهای خانه و کار) ایفا کنند، تاکید می‌کند مکان‌های سوم می‌توانند به عنوان عامل اصلی هویت بخش در یک شهر ایفای نقش کنند. اولدنبورگ^۳ بحث می‌کند که انتظارات از خانواده و کار در ورای گنجایش این نهادها است و مردم برای تأمین خواسته‌هایشان به قلمروهای اجتماعی‌تر نیاز دارند (کارمونا و همکاران،^۴ ۲۰۰۳: ۱۱۲).

فرانسیس تیبالدز^۵ ارتقای عرصه‌های همگانی در شهرها و توجه به مقیاس انسانی در محیط‌های شهری را مورد تاکید قرار داده و اضافه می‌کند که درس آموزی از گذشته، ادغام کاربری‌ها و فعالیت‌ها، آزادی عابران پیاده، قابلیت دسترسی برای همگان، ایجاد وضوح و محیط‌های ماندگار، و کنترل و ترکیب روش‌ها، اصول و معیارهایی هستند که با به کارگیری آنها می‌توان کیفیت قلمروهای عمومی شهرهای معاصر را افزایش داد (تیبالدز، ۱۳۸۳: ۹).

براند فری^۵، بالا بودن رضایتمندی از محیط شهر را در گروهی ویژگی‌هایی نظیر تأمین کلیه نیازهای ساکنین؛ ایمنی، امنیت و حفاظت دانسته و اضافه می‌کند که محیط شهری باید از نظر بصری و عملکردی محیطی سامان یافته و با نظم باشد؛ محیط اجتماعی باید هدایت‌کنندگی داشته و حس مکان را تقویت نماید؛ دارای یک تصویر ذهنی مناسب، شهرت و اعتبار خوب بوده و به مردم حس اعتماد و منزلت بدهد؛ به مردم فرصت خلاق بودن، شکل دادن به فضای شخصی و بیان خودشان را عطا نموده و از نظر زیبایی‌شناسی مطبوع و از نظر کالبدی قابل تصور باشد (براند فری، ۱۳۸۳: ۳۰).

^۱ -Celif Matin

^۲ -Oldenburg

^۳ -Carmona et al

^۴ -Feransis Tibalds

^۵ -Brand Ferri

شهر خلاق

ایده‌ی شهر خلاق را لاندری در دهه‌ی ۱۹۹۰ مطرح کرد. او با در نظر گرفتن زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی خلاقیت، تلاش کرد تبلور این امر در شهر را در قالب مفهوم شهر خلاق صورت‌بندی کند (سعیدی، ۱۳۸۹: ۶). در حقیقت وی مبدع عبارات شهر خلاق و خلاقیت شهری محسوب می‌شود. بحث شهر خلاق با تغییر رویکردهای سنتی، بسته و سلطه طلبانه به شهر و مدیریت شهری، محیط و بستری را فراهم می‌کند که در آن مسایل شهری به صورت خلاقانه و با تفکر جمعی صاحبان اصلی فضاهای شهری، یعنی شهروندان و صاحبان مشاغل، در کنار مدیران و برنامه ریزان شهری مورد بررسی قرار می‌گیرد و برای حل معضلات پیش روی شهر و بهبود شرایط زندگی در محیط‌های شهری، افراد دارای نفع و مسئولیت در کنار هم فعالیت می‌نمایند و به واسطه‌ی این فعالیت از نتیجه‌ی آن در ارتقای کیفیات محیطی شهر و افزایش میزان زیست پذیری و ارتقای کیفیت زیستی شهر بهره برده می‌شود (لاندری، ۲۰۰۰: ۱۵).

مسئولان شهری در شهر خلاق خدمات همگانی و زیر ساخت‌های اجتماعی و اقتصادی را به نوین‌ترین، کاراترین، بهره‌ورترین و زیباترین روش ارائه می‌کنند. شهر خلاق نه تنها فضایی است که در آن خلاقیت رشد می‌کند، بلکه کل سازماندهی و مدیریت آن به طور خلاقانه طرح ریزی می‌شود. شهری که بتواند به شکل خلاقانه استعداد همکاری جمعی را در راستای ارائه خدمات بیشتر به کار گیرد موفق‌ترین شهر در این عرصه خواهد بود.

خلاقیت

واژه‌ی خلاقیت در لغت نامه‌ی دهخدا خلق کردن و به وجود آوردن معنا شده است. خلاقیت در ساده‌ترین سطح به معنای پدید آوردن چیزی است که قبلاً وجود نداشته است. خلاقیت محصولی از ایده‌های جدید تخیلی است که شامل نوآوری رادیکال و یا راه حلی برای یک مشکل و همچنین یک فرمول رادیکال از مشکلات است (سافرتزیت، ۲۰۰۰: ۲). خلاقیت یعنی بکار گیری توانایی‌های ذهنی برای ایجاد یا تبلور یک فکر یا مفهوم جدید که برخی نیز آن را به ترکیب ایده‌ها یا پیوستگی بین ایده‌ها تعبیر کرده‌اند (سیف، ۱۳۸۹: ۹). خلاقیت را می‌توان از سه جنبه‌ی هنری، علمی و اقتصادی شناسایی کرد: ۱- خلاقیت هنری که متضمن تخیل و توانایی آفرینش ایده‌های بدیع و روش‌های تازه برای تفسیر جهان در قالب متن، صدا و تصویر است. ۲- خلاقیت علمی که متضمن کنجکاوی و تشنگی برای تجربه و پی ریزی روابط جدید در حل مسائل علمی است. ۳- خلاقیت اقتصادی که متضمن نوآوری در فناوری، شیوه‌های کسب و کار، بازاریابی و ... است و پیوند نزدیکی با دستیابی به "فرصت‌های رقابتی" در اقتصاد دارد.

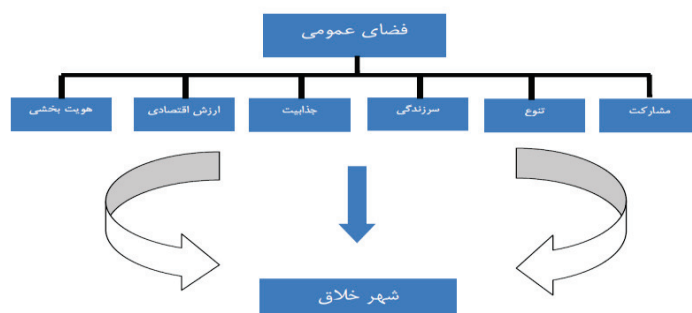
فضا و خلاقیت

بسیاری تمایل داشته‌اند فضاهای شهری را در قالب یکی از این سه زاویه ببینند: ۱) برخی آن را صرفاً فرایندی فنی می‌بینند و بدین ترتیب آن را معادل با معماری بزرگ یا مهندسی بزرگ می‌گیرند. ۲) برخی آن را صرفاً تعاملی اجتماعی می‌دانند که برای رسیدن به چیدمان‌های جدید سازمانی و در نتیجه بیشتر بر برخی از ظرفیت‌های مدیریتی آن متمرکز می‌شوند تا بر تولید فضا. ۳) برخی دیگر آن را فعالیتی هنری (خلاق) می‌بینند که فقط باید طراحان با استعداد به آن بپردازند. طبیعی است که نگاه تک بعدی؛ به تعاریف و نقطه نظراتی محدود خواهد انجامید و به بهای دست کم گرفتن واقعیت و کثرت وجوه طراحی شهری منجر خواهد شد. (مدنی پور، ۱۳۸۴: ۱۶۹). ارتباطی قوی بین فضا و خلاقیت وجود دارد. افراد خلاق نیاز به فضایی برای زندگی،

¹ - Landry

² - Safertzit

کار، الهام بخشی و نمایش کارهای خود دارند. با ایجاد فضاهای باثبات و مطمئن برای هنرمندان، افراد و کسب و کارهای خلاق، آنان مجبور به جابجایی و مهاجرت نمی‌شوند که این خود می‌تواند بستری برای بقا، خلاقیت و نوآوری باشد. بنابراین فراهم کردن فضاهای باثبات و اطمینان بخش برای این افراد ضروری است (محمدی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۸). فضای عمومی از مزایا و ویژگی‌هایی برخوردار است که می‌تواند نقش بسیار مهمی در ایجاد شهر خلاق داشته باشد؛ سرزندگی، تنوع، هویت دهی، جذابیت، ارزش اقتصادی و مشارکت و به دنبال آن ارتقای کیفیت زندگی شهروندان از آن جمله محسوب می‌شوند. شکل ۲ مزایای فضای عمومی و جمعی شهر و تاثیر گذاری آن بر خلاقیت شهری را نشان می‌دهد.

شکل ۱- مزایای فضاهای عمومی شهر و تاثیر گذاری آن بر خلاقیت شهری‌ماخذ: کلانتری و همکاران، ۱۳۹۱: ۷۵

پیشینه پژوهش

الخطیب و شاکت (۲۰۲۲) در مقاله‌ای با موضوع بررسی ایجاد رفاه در فضاهای عمومی شهری پس از دوران همه گیر بیماری کرونا، به نظریه‌پردازی ساخت فضاهای عمومی شهری و فضاهای بهداشتی پرداخته و برای کشف ادراک جدید ذینفعان از فضاهای عمومی، از تجزیه و تحلیل PESTEL استفاده نمودند. آنها پیامدهای منفی و مثبت همه‌گیری بیماری کرونا را در جنبه‌های مختلف تحلیل کردند. آنها یکی از پیامدهای بیماری کرونا را لزوم توجه به فضاهای عمومی بیان نمودند.

هرناندز بونیلا در (۲۰۱۳) در مورد اهمیت معانی و بهبود فضاهای عمومی در محله‌های کم درآمد نشین در کالاپای مکزیک تحقیقی به عمل آورده است. نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که روابط بسیار قوی بین مردم و اماکن عمومی وجود دارد و خیابان‌ها، پارک‌ها و فضاهای سبز تجسم ارزش‌ها و معانی نمادین برای کاربران است. در محله‌های کم درآمدنشین، حس تملک و کار و تلاش در جهت بهبود و توسعه محله وجود دارد.

جلال الدینی و اوکتای (۲۰۱۲) در مقاله‌ای تحت عنوان «فضاهای عمومی شهری و انرژی و زنده دلی»، به بررسی و تجزیه و تحلیل تعاملات اجتماعی و فضایی در خیابان‌های شهرهای قبرس پرداخته‌اند. در این مقاله ضمن بررسی فضایی که بر کیفیت زندگی شهری تاثیر بسزایی دارند، به بررسی اجزای ضروری حیات در خیابان‌ها پرداخته شده و نشاط به عنوان ویژگی مشترکی که همه خیابان‌ها باید داشته باشند معرفی شده است.

ساساکی (۲۰۰۸) در مطالعه خود با عنوان «توسعه شهرهای خلاق از طریق شبکه» به بررسی حرکت و رشد شهرهای جهانی به سوی شهرهای خلاق پرداخته است. وی در نتایج خود مهمترین عامل را برای ترویج شهرهای خلاق، تأسیس برنامه‌های تحقیقی و آموزشی برای توسعه منابع انسانی می‌داند.

قویمی و همکاران (۱۴۰۰)، در مقاله ای به بررسی قابلیت کاربست عامل‌های سازنده عمومیت فضا در گفتمان جامعه مدنی برای فضاهای شهری (نمونه پژوهی: مقایسه عمومیت بازار سنتی تجریش و مجموعه ارگ تجریش) پرداختند و به این نتیجه رسیدند که چهار عامل دسترسی همگانی، انطباق‌پذیری، تعامل و گفت‌وگو، و مصونیت برای قضاوت درباره عمومیت فضاهای شهری مناسب هستند.

رفعیان و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله ای به بررسی کیفیت معنای اماکن عمومی شهری در نگرش شهروندان یزدی پرداختند و به این نتیجه رسیدند که در فرآیند به دست آوردن ادراکات کیفی از محیط شهری، برخی از شاخص‌ها کلی‌تر و برخی دیگر بر اساس ویژگی‌های خاص آن مکان (مانند پیشینه‌های فرهنگی و تاریخی) تعریف می‌شوند. این بدان معناست که قضاوت کیفیت دارای سطوح مشخصی است. برخی قضاوت‌ها بر اساس فرم و شاخص‌های فیزیکی شکل می‌گیرند که برای همه مکان‌ها مصداق دارد و برخی از این‌ها کلی نیستند و از مکانی به مکان دیگر متفاوت هستند.

موسوی و صمدی (۱۳۹۸) به تحلیل نابرابری اجتماعی و اقتصادی در دسترسی و استفاده از فضاهای عمومی شهری در تهران پرداخته و به این نتیجه رسیده است که دسترسی و استفاده از فضاهای عمومی شهری متأثر از عوامل کالبدی و اجتماعی است و متغیرهایی چون دارایی و توان اقتصادی، مشارکت، اعتماد و شبکه روابط اجتماعی در استفاده از فضاهای عمومی شهری را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

خاتمی و ذاکر حقیقی (۱۳۹۷) به بررسی عوامل موثر در انتخاب فضای عمومی توسط شهروندان در شهر همدان پرداخت و به این نتیجه رسید که استفاده از فضاهای عمومی بخش مهمی از زندگی روزمره است و فضاهای عمومی به عنوان مکان ملاقات برای مردم عمل می‌کنند نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که توجه به مولفه‌های غیر کاربردی از درجه اهمیت بالایی نسبت به دیگر مولفه‌ها برخوردارند و شاید موفقیت یک فضای عمومی بیش از همه در گرو این مولفه‌ها باشد.

مرادی مسیحی و دیگران (۱۳۹۶) در مقاله ای به تبیین عوامل کارکردی مؤثر بر موفقیت فضاهای عمومی و ارائه مدلی برای ارزیابی موفقیت از طریق بعد عملکردی آن (مطالعه موردی: خیابان امام خمینی، تبریز، ایران)، پرداختند و به این نتیجه رسیدند که از بین عوامل موثر در موفقیت فضاهای عمومی، عوامل «آسایش» و «تصویر ذهنی» مهم‌ترین الزامات موفقیت مکان‌های عمومی هستند.

حسینی و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله ای به تحلیل شاخص‌های شهر خلاق و ارتباط آن با توسعه پایدار شهری، نمونه موردی: شهر رشت پرداختند و ضمن بررسی تأثیر خلاقیت در رهایی از بن‌بست‌های مدیریتی و به این نتیجه رسیدند که وضعیت شهر رشت بر اساس شاخص‌های شهر خلاق شامل انعطاف‌پذیری، ابتکار، خطرپذیری، رهبری کمتر از میانگین مورد انتظار است و بین شاخص‌های شهر خلاق و ابعاد توسعه پایدار ارتباط وجود دارد.

مختاری و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله‌ای به سطح بندی مناطق پانزده‌گانه شهر اصفهان از لحاظ شاخص‌های شهر خلاق پرداختند و به این نتیجه رسیدند که اختلاف زیادی بین مناطق شهر اصفهان وجود دارد که بهترین وضعیت از لحاظ این شاخص‌ها در منطقه‌های ۱، ۵، ۳، ۶ و کمترین را از لحاظ این شاخص‌ها مناطق ۱۴ و ۱۳ داشته است. به طور کلی شهر اصفهان، با توجه به تحلیل‌های انجام شده پتانسیل حرکت به سمت شهرهای خلاق را داراست.

قربانی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «شهرهای خلاق، رویکردی فرهنگی در توسعه شهری» را مورد بحث قرار داده و به این نتیجه رسیده‌اند که یک شهر خلاق باید بتواند گروه‌های مختلف اجتماعی با فرهنگ‌های مختلف را در خود پذیرا باشد، چرا که وجود یک جمعیت متنوع با ایده‌های گوناگون شانس ظهور خلاقیت را افزایش می‌دهد. لازمه‌ی این کار نیز تنوع بخشیدن به فرصت‌های اشتغال، کار و تفریح است.

کلانتری و دیگران (۱۳۹۱) در مقاله ای با عنوان «فضای جمعی و شهر خلاق» به بررسی مزایای فضاهای عمومی و نقش آنها در شکل‌گیری شهر خلاق پرداخته و به عنوان نتیجه بیان می‌دارند که توجه به نقش و ارتقای وضعیت فضاهای عمومی،

از بدو پیدایش شهرها و به ویژه در طول بیش از یک سده گذشته همواره مورد توجه بوده و این فضاها می‌توانند به کانونی جهت بروز خلاقیت در بین شهروندان تبدیل شوند.

شهابیان و رهگذر (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «پیوند محیط خلاق با شهر» به بررسی مفاهیم مرتبط با رویکرد شهر خلاق و چند تجربه موفق جهانی پرداخته‌اند و بیان می‌دارند که مراکز دانشگاهی می‌تواند در ایجاد محیط‌های شهری سرزنده و پویا با افزایش نفوذپذیری فضاهای عمومی خلاق در ارتقای خلاقیت، نقش پر رنگی را ایفا کنند.

خان سفید (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «مدیریت شهری و شهر خلاق» به بررسی کیفیت زندگی شهری در ارتباط با شهر خلاق پرداخته و بیان می‌دارد که، کیفیت زندگی در شهر ملبورن به علت بهره‌گیری از راه‌های باز و خلاقانه با مشارکت گروه‌های مختلف شهروندان، همواره در رده‌بندی جهانی در سطوح بسیار بالایی قرار دارد.

محمدی و همکاران (۱۳۹۱) در مقاله‌ای فضاهای عمومی شهری، تحقق تعاملات اجتماعی در بافت‌های تاریخی را مورد بررسی قرار داد و نتیجه گرفتند که در جزء متغیر فعالیت گروه‌ها؛ فضاهای ورزشی بالاترین و پاتوق‌ها کمترین؛ در جامعیت فضا، خیابان‌های عمومی بالاترین و فضاهای مذهبی با عملکرد خرد پایین‌ترین، در دیدارگاه بودن، فضاهای ورزشی بالاترین و فضاهای تجاری پایین‌ترین و در مشارکتی بودن، پاتوق‌ها بالاترین و فضاهای ورزشی پایین‌ترین امتیاز را داشته‌اند. نقش آن در شکل‌گیری جامعه‌ی مدنی از دیدگاه برنامه‌ریزی شهری «ارتباط میان فضای عمومی و جامعه‌ی مدنی از دیدگاه برنامه‌ریزی شهری را مورد بررسی قرار داده‌اند. بر اساس نتایج این پژوهش، فضاهای عمومی ارتباط نزدیکی با شکل‌گیری مفهوم شهروندی داشته و بستر اصلی شکل‌گیری جامعه‌ی مدنی در شهرها هستند.

رفعیان و خدایی (۱۳۸۸)، در مقاله‌ای به بررسی شاخص‌ها و معیارهای موثر بر رضایتمندی شهروندان از فضاهای عمومی شهری پرداختند و به این نتیجه رسیدند که سه دسته مولفه‌ی دسترسی به خدمات، امنیت اجتماعی و هویت مکانی از اثرگذارترین عوامل در رضایتمندی شهروندان از فضاهای عمومی شهری هستند.

محمدی و مجیدفر (۱۳۸۹) در مورد «دوران شهرهای خلاق» تحقیقی کتابخانه‌ای انجام داده‌اند که در آن پنج رکن اصلی شهرهای خلاق نام برده شده است. این ارکان عبارتند از: مردم، بنگاه اقتصادی، فضا، پیوند و چشم انداز. آنها بیان کرده‌اند که برای ایجاد و توسعه‌ی شهرهای خلاق باید راهبردهایی را به اجرا در آورد که ضمن پشتیبانی از ارکان ذکر شده، شهر را به سوی یک آینده‌ی خلاق سوق دهد و آنچه که پیش‌زمینه‌ی اجرای راهبردهاست تغییرات ارزشی و فرهنگی شهرها به سمت خلاقیت و نوآوری است.

مطالایی و رنجبر (۱۳۸۹) در مقاله‌ای به بررسی مدیریت کیفی فضای جمعی نمونه میدان ترافالگار لندن پرداختند و به این نتیجه رسیدند که نزدیکی بسیاری بین مفهوم کیفیت و پایداری وجود دارد. بررسی تطبیقی معیارهای کیفیت و پایداری در فضاهای عمومی شهری نمایانگر آن است که یک فضای عمومی زمانی در مسیر پایداری گام بر می‌دارد که فرایند ارتقای کیفیت آن در طول زمان جریان داشته باشد.

فلاح (۱۳۸۵) در مقاله‌ای به موضوع مفهوم حس مکان و عوامل شکل‌دهنده آن پرداخته و به این نتیجه رسیده است که عوامل کالبدی و عوامل شناختی استفاده‌کنندگان بر احساس افراد از فضا تاثیر گذار است.

طالبی (۱۳۸۳) در مقاله‌ای با عنوان روابط اجتماعی در فضاهای شهری بیان می‌دارد که ساختار فیزیکی و تقسیمات عملکردی فضا گشاینده و یا محدودکننده فرصت‌ها برای ارتباط است و طراحی در مقیاس‌های متفاوت شامل برنامه‌ریزی شهری، طراحی سایت و طراحی جزئیات بر گرد آمدن افراد در فضاهای عمومی تاثیر دارد.

روش پژوهش

جامعه آماری و حجم نمونه

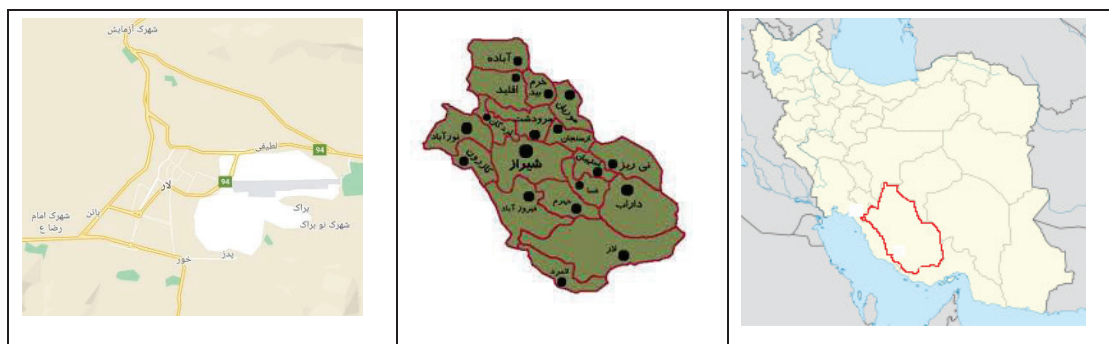
پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ ماهیت از نوع توصیفی-تحلیلی است و مورد مطالعه آن شهر لار است. در این مقاله با استفاده از تکنیک پرسشنامه به نظرخواهی از شهروندان در خصوص فضاهای عمومی شهر لار مبادرت شد. جامعه آماری مورد پژوهش، جمعیت ۱۵ سال به بالای شهر لار با حجم ۴۲۵۴۳ است که برآورد تعداد جامعه نمونه از طریق فرمول کوکران با ضریب اطمینان ۹۵ درصد و ضریب خطای ۵ درصد ۳۸۱ نفر محاسبه شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و بررسی متغیرها و ترسیم جدول‌ها، نمودارها و محاسبات از نرم افزار آماری SPSS استفاده شد. در همین راستا از آزمون‌های آماری مانند تی و تحلیل عاملی برای بررسی و تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد.

متغیرها و شاخص‌های مورد بررسی عبارتند از: مناسب بودن المان‌های فضاهای عمومی، مطلوبیت طراحی فضا، مطابقت فضاهای جمعی با سبک‌های جدید شهرسازی، مطلوبیت فضاهای جمعی برای گردشگری، امکان‌پذیر بودن بازدید از فضاهای عمومی، مناسب بودن فضاها برای سالخوردگان، وجود امنیت در فضاهای عمومی، تامین نیازهای روحی و روانی، رضایت از زیرساخت‌های فضاهای عمومی، همخوانی فضاهای عمومی با تاریخ شهر، احساس شادابی در فضاهای عمومی، هم‌سویی فضاهای عمومی با مدرنیته، افزایش مشارکت و حس تعلق در فضاهای عمومی، استفاده از معماری نوین در فضاهای عمومی، پراکندگی فضاهای عمومی، اجرای برنامه‌های مفرح در فضاهای جمعی، ایجاد بازارها و غرفه‌های صنایع دستی، تعاملات اجتماعی در فضاهای عمومی، و ساماندهی فضاهای عمومی. برای شناسایی نظام‌وار موضوع مطالعه از مدل SWOT استفاده شده است. در مدل SWOT، شناخت تهدیدها و فرصت‌های موجود در محیط خارجی یک سیستم و بازشناسی نقاط ضعف و قوت داخلی آن به منظور سنجش وضعیت و تدوین راهبردها برای هدایت و کنترل آن سیستم انجام می‌شود (حکمت‌نیا و موسوی، ۱۳۹۰: ۳۱۲).

با این مدل تجزیه و تحلیل وضع کلی فضاهای عمومی شهر لار در ارتباط با رویکرد شهر خلاق انجام و امکان انجام یک تجزیه و تحلیل ساختاری از موضوع فراهم شد. بر این اساس ابتدا به بررسی فرصت و تهدیدها و نقاط قوت و ضعف فضاهای عمومی شهر لار پرداخته شد و سپس بر آن مبنا راهبردهای چهارگانه تهاجمی، تنوع، بازنگری و تدافعی کارانه ارائه شده است.

محدوده مورد مطالعه

شهر لار در عرض جغرافیایی ۲۷ درجه و ۴۰ دقیقه شمالی و طول جغرافیایی ۵۴ درجه و ۱۸ دقیقه شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار دارد. ارتفاع متوسط آن از سطح دریا ۹۰۰ متر است. این شهر مرکز شهرستان لارستان است. لارستان از شهرستان‌های تابعه استان فارس و یکی از ۴۹ شهرستان اولیه تأسیس شده در سال ۱۳۱۶ است (شکل شماره ۱). شهر لار در جنوب استان فارس قرار دارد و جمعیت آن در سرشماری سال ۱۳۹۵؛ ۶۲۰۴۵ نفر اعلام شده است. فاصله این شهر تا مرکز استان فارس (شیراز) ۳۴۰ کیلومتر، و تا بندرعباس ۱۹۰ کیلومتر است. از لحاظ دسترسی به دریا کوتاه‌ترین مسیر ۱۶۰ کیلومتر است که از طریق بندر پل به دریا متصل می‌شود ولی به شکل خط مستقیم این فاصله به ۹۷ کیلومتر تقلیل می‌یابد (<https://fa.wikipedia.org>).

شکل شماره ۱- موقعیت شهر لار در تقسیمات کشوری استان فارس

تجزیه و تحلیل داده‌ها

بررسی کیفیت فضاهای عمومی شهر لار با نظر خواهی از مردم

ویژگی‌های جنسی و سنی پاسخ دهندگان

پاسخ دهندگان به سوالات پرسشنامه، ۴۳/۳ درصد مرد و ۵۶/۷ درصد زن بوده‌اند. همچنین ۷۱/۱ درصد پاسخگویان کمتر از ۴۰ سال سن داشته‌اند. جدول ۱ توزیع پاسخگویان را در گروه‌های مختلف سنی نشان می‌دهد.

جدول ۱- توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب سن

درصد	فراوانی	سن
۴۳/۳	۱۵۶	سال ۲۰-۳۰
۲۷/۸	۱۰۶	سال ۳۱-۴۰
۱۰/۵	۴۰	سال ۴۱-۵۰
۱۸/۴	۷۰	۵۰ ساله به بالا
۱۰۰	۲۸۱	جمع

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

ویژگی‌های فضاهای عمومی شهر لار

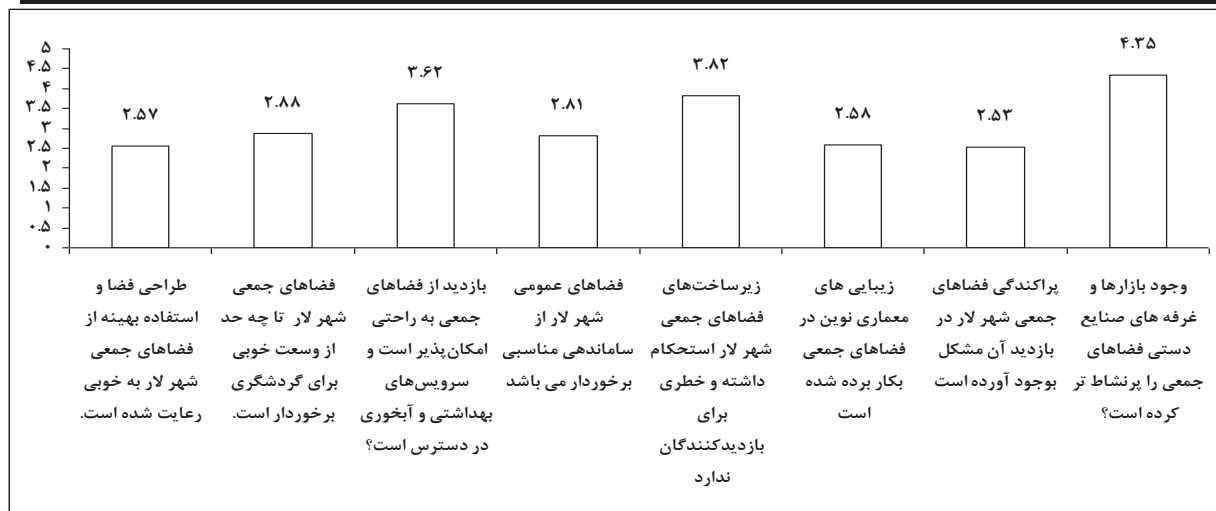
برای بررسی تاثیر ارتقای کیفیت فضاهای عمومی شهری بر خلاقیت شهری در شهر لار از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. پرسش‌ها در قالب دو مولفه‌ی، شامل کیفیت مکان‌گزینی و طراحی فضاهای عمومی و کیفیت مدیریت و برنامه‌ریزی فضاهای عمومی؛ دسته‌بندی و از پرسش‌شوندگان سوال شد (جدول ۳ و ۲).

برای بررسی مولفه مکان‌گزینی و طراحی فضاهای عمومی در سطح شهر لار از ۸ گویه به شرح جدول شماره ۳ استفاده شده است. برای بررسی این مولفه از آزمون تی تک‌نمونه‌ای استفاده شد. همانطور که مشاهده می‌شود بیشترین میانگین مربوط به گویه شماره ۸ (وجود بازارها و غرفه‌های صنایع دستی فضاهای جمعی را پررنگ‌تر کرده است) با مقدار عددی ۴/۳۵ و کمترین میانگین مربوط به گویه شماره ۷ (پراکندگی فضاهای جمعی شهر لار در بازدید آن مشکل بوجود آورده است) با مقدار عددی ۲/۵۳ می‌باشد. بر اساس نتایج این جدول مقدار میانگین واقعی گویه‌های ۳ و ۵ و ۸ از مقدار میانگین مفروض (۳) بیشتر است و گویه‌های شماره ۱ و ۲ و ۴ و ۶ و ۷ از میانگین مفروض کمتر می‌باشد. بر اساس نتایج این جدول مقدار میانگین واقعی مجموع گویه‌ها نیز (۲،۸۹) است که از مقدار میانگین مفروض (۳) کمتر است.

برای بررسی مولفه‌ی کیفیت برنامه‌ریزی و مدیریت فضاهای عمومی نیز از ۹ گویه به شرح جدول ۴ استفاده شد. در این خصوص میزان کیفیت فضاهای عمومی با اجرای آزمون تی تک‌نمونه‌ای بر روی داده‌ها بررسی شد. همانطور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود بیشترین میانگین مربوط به گویه ۶ (همخوانی فضاهای جمعی با تاریخ شهر لار و معرفی آن)، با مقدار عددی ۳/۷۳ و کمترین میانگین مربوط به گویه ۹ (تاثیر فضاهای جمعی در افزایش حس تعلق) با مقدار عددی ۲/۶۵ است. بر اساس نتایج این جدول مقدار میانگین واقعی مجموع گویه‌ها (۳,۱۳) است که از مقدار میانگین مفروض (۳) بیشتر است.

جدول ۲- میانگین و انحراف معیار گویه‌های مرتبط با مولفه مکان‌گزینی و طراحی فضاهای عمومی در سطح شهر لار

ردیف	گویه‌ها	میانگین	انحراف معیار
۱	طراحی فضا و استفاده بهینه از فضاهای جمعی شهر لار به خوبی رعایت شده است.	۲/۵۷	۱/۲۱
۲	وسعت کافی فضاهای جمعی شهر لار برای گردشگران مناسب است.	۲/۸۹	۱/۲۳
۳	سرویس‌های بهداشتی و آبخوری در فضاهای جمعی در دسترس است؟	۳/۶۲	۱/۰۵
۴	فضاهای عمومی شهر لار از ساماندهی مناسبی برخوردار می‌باشد	۲/۸۱	۱/۰۸
۵	زیرساخت‌های فضاهای جمعی شهر لار استحکام داشته و خطری برای بازدیدکنندگان ندارد	۳/۸۳	۰/۸۹
۶	زیبایی‌های معماری نوین در فضاهای جمعی بکار برده شده است	۲/۵۹	۱/۱۴
۷	پراکندگی فضاهای جمعی شهر لار در بازدید آن مشکل بوجود آورده است	۲/۵۳	۱/۱۳
۸	وجود بازارها و غرفه‌های صنایع دستی فضاهای جمعی را پرنشاط تر کرده است؟	۴/۳۵	۰/۸۱
مجموع گویه‌ها		۲/۸۹	

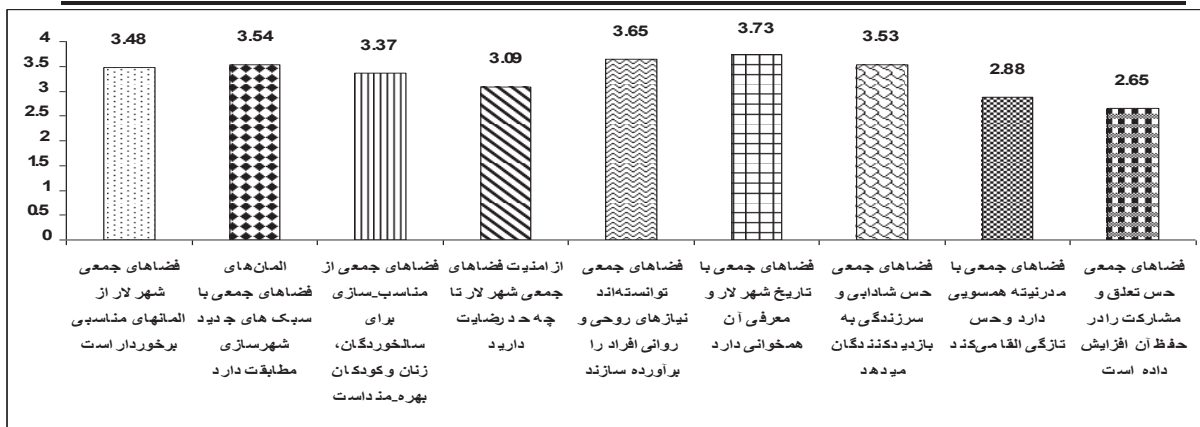

شکل ۴- میانگین گویه‌های مورد مطالعه

جدول ۳- میانگین و انحراف معیار گویه‌های مرتبط با مولفه کیفیت فضاهای عمومی شهر لار

ردیف	گویه‌ها	میانگین	انحراف معیار

۱/۰۸	۳/۴۸	فضاهای جمعی شهر لار از المانهای مناسبی برخوردار است
۱/۰۴	۳/۵۴	المان‌های فضاهای جمعی با سبک‌های جدید شهرسازی مطابقت دارد
۱/۰۲	۳/۳۷	فضاهای جمعی برای سالخوردگان، زنان و کودکان مناسب است.
۰/۹۸	۳/۰۹	از امنیت فضاهای جمعی شهر لار تا چه حد رضایت دارید
۰/۹۳	۳/۶۶	فضاهای جمعی توانسته‌اند نیازهای روحی و روانی افراد را برآورده سازند
۱/۱۵	۳/۷۴	فضاهای جمعی با تاریخ شهر لار و معرفی آن همخوانی دارد
۱/۲۱	۳/۵۴	فضاهای جمعی حس شادابی و سرزندگی به بازدیدکنندگان میدهد
۱/۰۱	۲/۸۸	فضاهای جمعی با مدرنیته همسویی دارد و حس تازگی القا می‌کند
۱/۱۱	۲/۶۵	فضاهای جمعی حس تعلق و مشارکت را در حفظ آن افزایش داده است
	۳/۱۳	مجموع گویه‌ها

شکل ۳- میانگین گویه‌های نه گانه مورد مطالعه

جهت بررسی تأثیر کیفیت فضاهای عمومی بر بهبود خلاقیت در شهر لار از تحلیل عاملی استفاده شده است. برای انجام این تحلیل عاملی، باید مقدار KMO^1 بزرگتر از $0/5$ باشد. این مقدار با توجه به محاسبات انجام شده معادل $0/77$ است. بنابراین با توجه به بیشتر بودن این مقدار از $0/5$ و همچنین سطح معناداری ($0/00$) با احتمال بیش از 99 درصد؛ وجود همبستگی بین متغیرها تأیید می‌شود (جدول ۴).

جدول ۴- تست‌های کیاسر و بارتلر

.770	Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.	
966.68	Approx. Chi-Square	Bartlett's Test of Sphericity
190	df	
.000	Sig.	

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

برای بررسی و دسته‌بندی مناسب عامل‌های موثر در خلاقیت از نمودار تست بریدگی یا نمودار سنگریزه، استفاده شد (شکل ۵). همانطور که در این شکل دیده می‌شود ۶ عامل دارای مقدار ویژه بالاتر از ۱ هستند. یعنی مجموع ۲۰ گویه مربوطه در پرسشنامه،

1. Kaiser-Meyer-Olkin

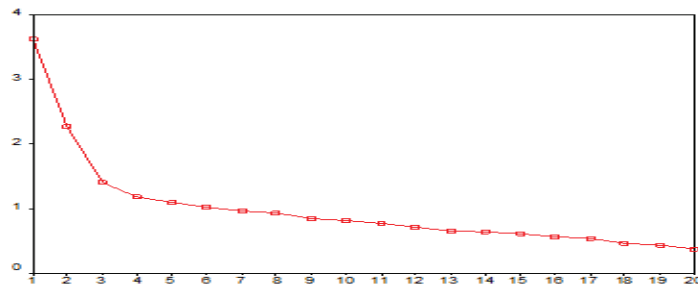
قابل تقلیل به ۶ عامل هستند. با توجه به میزان همبستگی هر یک از شاخص‌ها می‌توان عناوین مناسبی را برای هر یک از این عامل‌ها به شرح زیر انتخاب و متغیرهای مربوطه به آنها را تعیین نمود:

عامل اول (احساس تعلق و تناسب) که مقدار ویژه‌ی آن $2/68$ می‌باشد که قادر است $13/4$ درصد واریانس تحلیل را محاسبه و تبیین کند. در این عامل ۴ متغیر، شامل: تاثیر حس تعلق و مشارکت شهروندان بر افزایش حفظ فضاهای شهری؛ برخورداری از ساماندهی مناسب؛ برخورداری از وسعت کافی برای گردشگران؛ و برخورداری از امان‌های مناسب، موثرند. تجمع این متغیرها در یک عامل نشان دهنده همبستگی بالا بین آنهاست (جدول ۵)

جدول ۵- عوامل نهایی استخراج شده و مقادیر مربوط به آن

عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد واریانس تجمعی
عامل اول (احساس تعلق و تناسب)	۲/۶۸	۱۳/۴	۱۳/۴
عامل دوم (زیبایی و طراحی)	۱/۸۸	۹/۴	۲۲/۸
عامل سوم (نشاط و تعامل اجتماعی)	۱/۸۴	۹/۲۱	۳۲/۰۲
عامل چهارم (جذابیت فضا)	۱/۴۱	۷/۰۶	۳۹/۰۹
عامل پنجم (دسترسی و حس سرزندگی)	۱/۴	۷/۰۱	۴۶/۱
عامل ششم (عامل مناسب سازی فضاها)	۱/۳۹	۶/۹۷	۵۳/۰۸

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

شکل ۵- نمودار تست بریدگی برای تحلیل عاملی

عامل دوم (زیبایی و طراحی) که مقدار ویژه‌ی آن، $1/88$ می‌باشد که قادر است $9/4$ درصد از واریانس را محاسبه نماید. در این عامل، چهار متغیر شامل استفاده از زیبایی‌های معماری نوین در فضاهای جمعی؛ همخوانی تاریخ شهر لار و معرفی آن در فضاهای شهری؛ مطابقت فضاهای شهری با سبک‌های جدید شهرسازی؛ و استحکام زیرساخت‌های فضاهای جمعی و عدم وجود خطر برای بازدیدکنندگان، بارگذاری موثر است.

عامل سوم (نشاط و تعامل اجتماعی) که مقدار ویژه‌ی آن، $1/84$ است و $9/21$ درصد از واریانس را محاسبه می‌کند. سه متغیر شامل وجود بازارها و غرفه‌های صنایع دستی در فضاهای جمعی؛ وجود مکان مناسب برای تعاملات اجتماعی شهروندان؛ و اجرای برنامه‌های مفرح در فضاهای جمعی موجب افزایش علاقه بازدیدکنندگان می‌شود، در زیر مجموعه‌ی این عامل قرار دارد.

عامل چهارم (جذابیت فضا) که مقدار ویژه‌ی آن، ۱/۴۱ می‌باشد و ۷/۰۶ درصد از واریانس را به خود اختصاص می‌دهد. در ذیل این عامل ۳ متغیر به ترتیب شامل رضایت از امنیت فضاهای جمعی شهر لار؛ وسعت فضاهای جمعی قابلیت توسعه گردشگری؛ طراحی فضا و استفاده بهینه از فضاهای جمعی شهر لار به خوبی رعایت شده است؛ قرار دارد. عامل پنجم (دسترسی و حس سرزندگی) که مقدار ویژه آن، ۱/۴ می‌باشد که ۷/۰۱ درصد از واریانس را اختصاص می‌دهد. دو متغیر راحتی ورود و دسترسی راحت به سرویس‌های بهداشتی و آبخوری؛ و دادن حس شادابی و سرزندگی به بازدیدکنندگان در این عامل بارگذاری شده‌اند. عامل ششم (عامل مناسب سازی فضاها) است که مقدار ویژه‌ی آن، ۱/۳۹ می‌باشد که ۶/۹ درصد از واریانس را محاسبه کرده است. دو متغیر شامل برآورده ساختن نیازهای روحی و روانی افراد و برخورداری از مناسب سازی برای سالخوردگان، زنان و کودکان در این عامل بارگذاری شده‌اند.

جدول ۶- متغیرهای مرتبط با خلاقیت در فضاهای عمومی شهر لار

عامل‌ها						گویه
۶	۵	۴	۳	۲	۱	
					۰/۶۹۶	حس تعلق و مشارکت شهروندان را در حفظ آن افزایش داده
				۱/۴۱۸	۰/۶۵۶	زیبایی‌های معماری نوین در فضاهای جمعی بکار برده شده
					۰/۶۴۳	از ساماندهی مناسبی برخوردار می‌باشد
					۰/۶۳۶	از وسعت خوبی برای گردشگری برخوردار است
				۰/۳۴۷	۰/۵۴۳	پراکندگی فضاهای جمعی در بازدید آن مشکل بوجود آورده
			۱/۳۹۲		۰/۴۴۷	از المانهای مناسبی برخوردار است
				۰/۶۶۳		با تاریخ شهر لار و معرفی آن همخوانی دارد
				۰/۵۹۴		المان‌های فضاهای جمعی شهر لار با سبک‌های جدید شهرسازی مطابقت دارد
				۰/۴۷۱		زیرساخت‌های فضاهای جمعی استحکام داشته و خطری برای بازدیدکنندگان بوجود نمی‌آورد
				۰/۷۴۴		وجود بازارها و غرفه‌های صنایع دستی فضاهای جمعی را پرنشاط تر کرده است
			۰/۵۱۵		۰/۳۳۶	مکان مناسبی برای تعاملات اجتماعی شهروندان است
			۰/۵۱۲		۰/۳۸۲	با مدرنیته همسویی دارد و حس تازگی القا می‌کند
		۰/۳۰۸	۰/۴۷۵	۰/۳۰۶		اجرای برنامه‌های مفرح در فضاهای جمعی موجب افزایش علاقه بازدیدکنندگان می‌شود
	۰/۳۲۴	۰/۶۷۵				* از امنیت فضاهای جمعی شهر لار تا چه حد رضایت دارید
		۰/۵۶۱				* وسعت فضاهای جمعی قابلیت توسعه گردشگری را دارد
		۰/۵۲۶	۰/۳۱۴	۰/۲۵۴		* طراحی فضا و استفاده بهینه از فضاهای جمعی شهر لار به خوبی رعایت شده است.
	۰/۷۶۵					حس شادابی و سرزندگی به بازدیدکنندگان می‌دهد
	۰/۶۱۱					ورود به راحتی امکان‌پذیر است و سرویس‌های بهداشتی و آبخوری در دسترس است
۰/۷۸۴						نیازهای روحی و روانی افراد را برآورده سازند
۰/۴۹۹			۰/۳۷۸			از مناسب سازی خوبی برای سالخوردگان، زنان و کودکان بهره‌مند است

شناخت ویژگی‌های فضاهای عمومی شهر لار بر اساس تکنیک SWOT

شناخت مجموعه ویژگی‌ها، مزایا و معایب مرتبط با فضاهای عمومی، به عنوان گامی اساسی در تشریح فرایند تولید و بهبود فضاهای خلاق کاملاً ضروری است. خلاصه تحلیل وضع موجود محیط درونی و بیرونی فضاهای عمومی شهر لار که بر اساس مدل SWOT انجام و بدست آمده است در جدول شماره ۷ بیان شده است.

جدول ۷- خلاصه تحلیل وضع موجود محیط درونی و بیرونی فضاهای عمومی شهر لار با مدل SWOT

محیط درونی	
نقاط قوت (Strengths)	نقاط ضعف (Weakness)
<ul style="list-style-type: none"> -همخوانی فضاهای جمعی با تاریخ شهر لار -وجود فضای کافی برای پیاده روی و قدم زنی در داخل شهر -حس تعلق شهروندان به فضاهای جمعی در شهر لار -نظافت مستمر مسیرها و محدوده‌های فضاهای عمومی -سازگاری مبلمان موجود با نیازها، سلاقی و روحیات -کثرت و تنوع بناهای خاص (مذهبی و فرهنگی) در شهر -مسئولیت پذیری و همکاری ساکنین برای حل مشکلات -وجود امنیت مناسب در فضاهای جمعی شهر لار -دسترسی مناسب مردم به فضاهای عمومی شهری -ایجاد نشانه‌ها و المان‌ها در شهر در جهت خوانایی شهر 	<ul style="list-style-type: none"> -عدم وجود نمای مناسب در فضاهای شهری و ساختمانهای عمومی -متناسب نبودن ظرفیت های محیطی شهر و کمبود امکانات تفریحی، گردشگری و ورزشی و گذران اوقات فراغت در شهر -ضعف شبکه بندی ارتباطی (نبود سلسله مراتبی محلی، جمع و پخش کننده، اصلی و ...) -کمبود فضای سبز، فضای عمومی و فضای باز در شهر -عدم فضاهای نشستن در مراکز پر رفت و آمد -عدم توجه به شرایط اقلیمی شهر لار در ایجاد انواع مبلمان -عدم استفاده از زیبایی های معماری نوین در فضاهای جمعی -کمبود نیروی انسانی متخصص در حوزه های ساخت فضاهای عمومی -عدم مکان یابی مناسب عناصر مبلمان شهری -آشفتگی بصری و محیطی در فضاهای عمومی -توزیع نامتعادل فضاهای عمومی و هماهنگ با ظرفیت محیطی و تعداد کاربران -محدود بودن برگزاری جشنواره ها و نمایشگاه ها در شهر لار -وضعیت آشفته و نازیبای میدان ها در اثر مکان گزینی نامناسب ایستگاه های اتوبوس -ضعف نورپردازی فضاهای عمومی شهری -بی هویتی، یکنواختی و ایستایی در کالبد فضاهای عمومی -عدم مناسب سازی فضاهای جمعی برای سالمخوردگان، زنان و کودکان -ضعف سازه ای و عدم وجود استحکام کافی در فضاهای عمومی -طراحی نامناسب مبلمان شهری که منجر به عدم سرزندگی در فضاهای شهری شده است.
محیط بیرونی	
فرصت‌ها (Opportunities)	تهدیدات (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> -ایجاد فضاهای جمعی متناسب با اقلیم و فرهنگ -درآمد سرانه بالای شهر لار -مدیریت کارآمد شهری در جهت ایجاد فضاهای عمومی جدید 	<ul style="list-style-type: none"> -کاهش احساس تعلق شهروندان به فضاهای عمومی نسبت به گذشته -ضعف تاسیسات و کمبود امکانات و تجهیزات مناسب عمران شهری -بویژه شبکه جمع آوری و تصفیه آبهای سطحی و فاضلاب های شهری

- امکان افزایش تعلق خاطر استفاده کنندگان با ایجاد و توسعه فضاهای عمومی جدید	- روند رو به رشد توسعه بی برنامه شهر و تخریب اراضی کشاورزی حاشیه شهر
- توجه نظام حکومتی به افزایش مشارکت شهروندان	- کاهش جنب و جوش در فضاهای عمومی و عدم شکوفایی اندیشه ها
- امکان برگزاری جشنواره های ملی و مراسمات مذهبی	- فعالیت ها در شهر
- امکان برگزاری جشنواره های مختلف برای برندسازی توریسم	- تاکید بر منطقه بندی و عدم وجود کاربری های مختلف
- وجود انواع کاربری های خدماتی در مجاورت فضاهای عمومی شهری	- ضعف زیرساخت های مناسب ارتباط اینترنتی و نبود فرهنگ استفاده از آن در کشور
- اقلیم مناسب شهر لار برای گردشگری فصلی در زمستان	- عدم بسترسازی مناسب برای مشارکت مردم در سطح محلی
- امکان جذب گردشگران استان فارس و منطقه	- تمایل به فعالیت های بازرگانی که منجر به عدم تنوع در مشاغل و فضاهای شهری می شود.
- امکان ایجاد و توسعه فضای عمومی قابل شناسایی و پذیرا	- اثربخش نبودن تصمیمات شورای شهر به دلایل قانونی و وضع قوانین از بالا به پایین
- کیفیت بالای زندگی شهروندان	
- فرهنگ مشارکت جویی بالای شهروندان در جهت توسعه گردشگری	
- وجود دانشگاه ها و مراکز آموزشی در شهر لار	
- قدرت اقتصادی بالای شهر شهر با وجود دو بازار فعال در شهر	

نتیجه گیری و پیشنهادها

فضاهای جمعی از قدیم الایام مکان‌های مناسبی برای تعاملات اجتماعی و گذاران اوقات فراغت و ... بوده است. در حال حاضر و با توجه به افزایش جمعیت، تراکم و انواع آلودگی های محیط زیست، تغییر در سبک و شیوه زندگی، اهمیت فضاهای جمعی در شهرهای امروزی به مراتب بیشتر از قدیم احساس می شود. با توجه به این که کیفیت مکان، دارایی یک منطقه محسوب می شود و اغلب متضمن کیفیت زندگی نیز می شود و می تواند یک عامل مهم در تصمیم‌گیری برای انتخاب مکان زندگی و فعالیت باشد، حفظ و جذب نیروی کار ماهر و سرمایه‌ی فکری که موجب رشد اقتصادی می شود تا حدود زیادی بستگی به کیفیت زندگی در یک منطقه دارد. کیفیت زندگی شامل وجود یک محیط فیزیکی و اجتماعی جذاب، سالم، ایمن، منسجم و غنی به لحاظ امکانات و خدمات مختلف است که فرصتهایی را برای رشد فردی و حرفه‌ای فراهم می‌آورد. بنابراین می‌توان گفت که ارتقای شاخص‌های فضاهای عمومی، موجب حرکت شهر لار در مسیر خلاقیت خواهد شد.

نتایج این پژوهش نشان داد که وضعیت کیفیت فضاهای عمومی شهر لار با توجه به شاخص‌های خلاقیت شهری مناسب نیست و برای حرکت شهر لار در مسیر خلاقیت لازم است شاخص‌های فضاهای عمومی این شهر تقویت شود. مهمترین راهبردها در ارتقای کیفیت فضاهای عمومی با رویکرد شهر خلاق، توجه به روحیه مشارکت پذیری مردم لار در جهت رفع مشکلات فضاهای شهری و نگهداری از فضاهای عمومی و نظارت بر فعالیت های مختلف جهت رفع نیازهای مختلف ورزشی، فرهنگی و هنری شهر و افزایش تعامل با مراکز دانشگاهی است. راهبردهای چهارگانه منتج از تحلیل SWOT بدین قرار است:

استراتژی های تهاجمی SO

این نوع راهبردها حاصل توجه به نقاط قوت و فرصت‌های موضوع مورد بررسی است. با توجه به بررسی نقاط قوت و فرصت‌ها در ارتقای کیفیت فضاهای عمومی شهر لار، راهبردهای تهاجمی به شرح زیر قابل ارائه است:

۱ - تسریع در تهیه طرح و اجرای برنامه‌ها در راستای استفاده از فضاهای جمعی و تاریخی شهر لار در جهت توسعه گردشگری به ویژه در فصول سرد سال

- ۲- تسریع در تهیه طرح و اجرای برنامه‌های مشارکتی در راستای استفاده از درآمد سرانه بالای شهر لار جهت تقویت و زیباسازی مبلمان شهری
- ۳- تسریع در انعقاد تفاهم‌نامه‌های همکاری با مراکز علمی و تحقیقاتی، در جهت حل مشکلات فضاهای عمومی شهر
- ۴- استفاده از حس مسئولیت پذیری و همکاری ساکنین جهت اجرای قوانین و تصمیمات مدیریت شهری
- ۵- استفاده از نمادهای تاریخی شهر و خاطره جمعی شهروندان در فضاهای عمومی و برای طراحی مبلمان شهری معنادار
- ۶- برگزاری جشن‌ها و مراسم محلی برای بالا بردن تعلق اجتماعی شهروندان.
- ۷- افزودن بر تعدد فضاهای عمومی در نواحی حاشیه شهر.

استراتژی‌های تنوع ST

- راهبردهای تنوع بر تمرکز بر نقاط قوت درونی و تهدیدهای حاکم بر موضوع مورد برنامه ریزی، استوار است. با توجه به نقاط قوت و تهدیدها در ارتقا کیفیت فضاهای عمومی شهر لار راهبردهای تنوع به شرح زیر دسته بندی می شود:
- ۱- استفاده از روحیه مشارکت پذیری بالا در جهت رفع مشکلات فضاهای شهری و ایجاد امنیت در شهر
 - ۳- در نظر گرفتن مشارکت مردم در جهت زیباسازی و نگهداری از فضاهای عمومی با توجه به رقابت پذیری شهر لار با شهرهای همجوار مانند جهرم و لامرد
 - ۴- پیگیری‌ها در جهت انجام فعالیت‌های مختلف شهر در راستای رفع نیازهای مختلف ورزشی، فرهنگی و هنری شهر
 - ۵- جلوگیری از آشفتگی بصری شهر با تهیه طرح‌های مناسب بومی مانند الگوبرداری از بازار تاریخی لار.
 - ۶- برگزاری جشنواره‌ها، کارگاه‌ها و نمایشگاه‌ها برای گروه‌های مختلف سنی و خانواده‌ها و ایجاد خانه‌های هنر برای حمایت از طرح‌های خلاقانه در شهر لار.

استراتژی‌های بازنگری WO

- راهبردهای بازنگری بر مبنای توجه به نقاط ضعف و بهره‌گیری از فرصت‌های موضوع برنامه ریزی انجام می‌شود.
- راهبردهای بازنگری برای ارتقا کیفیت فضاهای عمومی شهر لار بدین شرح است:
- ۱- تاکید بر قدرت اقتصادی و بازرگانی شهر در جهت بهبود امکانات و سرانه‌های مورد نیاز در شهر مانند پارک‌ها و کتابخانه‌های عمومی
 - ۲- توجه به نیروهای کارآمد و دانشگاهی در جهت رفع کمبود نیروی متخصص در شهر.
 - ۳- ساماندهی فضاهای سبز از طریق استفاده از تکنولوژی‌های جدید در جهت جلب توجه مردم به این فضاها
 - ۴- افزایش مدت ماندگاری در فضاهای عمومی با پیش بینی انواع نیازهای استفاده‌کنندگان
 - ۵- ایجاد اتصال و دسترسی میان فضاها جهت تحرک در فضا به جای ایستایی مانند احیاء ارتباط مسجد و بازار
 - ۶- تقویت نهادها، تشکل‌ها و گروه‌های مدنی جهت افزایش سرمایه اجتماعی و مشارکت شهروندان در اداره امور شهر.

استراتژی‌های تدافعی WT

- راهبردهای بازنگری بر مبنای توجه به نقاط ضعف و دوری از تهدیدات موضوع برنامه ریزی انجام می‌شود. راهبردهای تدافعی برای ارتقا کیفیت فضاهای عمومی شهر لار بدین شرح است:
- ۱- جلوگیری از مهاجرت متخصصان با پیگیری تصویب قوانین فراگیر تشویقی و حمایتی
 - ۲- عدم احداث فضاهای جدید و بزرگ و پرهزینه و انجام هزینه‌های کوچک در این فضاهای موجود.

منابع و مأخذ

- اداره کل مسکن و شهرسازی استان فارس (۱۳۶۱)، طرح جامع شهر لار، بی جا.
- براندفری، هیلدر (۱۳۸۳). طراحی شهری به سوی یک شکل پایدار شهر، ترجمه حسین بحرینی، تهران: انتشارات شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری.
- تیبالدز، فرانسیس (۱۳۸۳). شهرسازی شهروندگرا؛ ارتقاء عرصه های همگانی در شهرها و محیط های شهری، ترجمه محمد احمدی نژاد، اصفهان، نشر خاک، چاپ اول.
- رفیعیان، مجتبی و خدایی، زهرا (۱۳۸۸). بررسی شاخص ها و معیارهای موثر بر رضایتمندی شهروندان از فضاهای عمومی شهری، نشریه راهبرد، دوره ۱۸، شماره ۵۳، صص ۲۷۸-۲۵۷.
- رهنمایی، محمد تقی و اشرفی، یوسف (۱۳۸۶). فضاهای عمومی شهر و نقش آن در شکل گیری جامعه مدنی از دیدگاه برنامه ریزی شهری، فصل نامه انجمن جغرافیایی ایران، دوره ۵، شماره ۱۵-۱۴، صص ۴۶-۲۳.
- حاتمی، یاسر و ذاکر حقیقی، کیانوش (۱۳۹۷). بررسی عوامل موثر در انتخاب فضای عمومی توسط شهروندان، مطالعه موردی: پیاده راه بوعلی سینا و اکباتان شهر همدان، نشریه مطالعات محیطی هفت حصار، دوره هفتم، شماره ۲۳، صص ۹۴-۸۱.
- حسینی، سید علی؛ قلی پور، یاسر و مظفری اعظم (۱۳۹۵). تحلیل شاخص های شهر خلاق و ارتباط آن با توسعه پایدار شهری، نمونه موردی: شهر رشت، نشریه علمی- پژوهشی انجمن علمی معماری و شهرسازی ایران، شماره ۱۳، صص ۲۲۷-۲۰۹.
- حکمت نیا، حسن و موسوی، میرنجف (۱۳۹۰). کاربرد مدل در جغرافیا با تأکید بر برنامه ریزی شهری و ناحیه ای، یزد، انتشارات علم نوین.
- سیفایی، مهسا (۱۳۸۴). مطلوبیت سنجی استفاده از فضاهای عمومی با تأکید بر برنامه ریزی مشارکتی، پایان نامه کارشناسی ارشد شهرسازی، تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
- سیف، علی اکبر (۱۳۸۹). روانشناسی پرورشی نوین، روانشناسی یادگیری و آموزش، تهران: نشر دوران، چاپ اول.
- شهبابیان، پویان و رهگذر، عرفانه (۱۳۹۱). پیوند محیط خلاق با شهر، ویژه نامه منظر، شماره ۱۹، صص ۷۳-۶۷.
- طالبی، ژاله (۱۳۸۳). روابط اجتماعی در فضاهای شهری، نامه علوم اجتماعی، دوره ۱۱، شماره ۲۴، صص ۱۸۰-۱۶۱.
- فلاح، محمداصداق (۱۳۸۵). مفهوم حس مکان و عوامل شکل دهنده آن، تهران: هنرهای زیبا، شماره ۲۶، صص ۶۶-۵۷.
- قربانی، رسول؛ حسین آبادی، سعید و طورانی، علی. (۱۳۹۲). شهرهای خلاق. رویکردی فرهنگی در توسعه شهری، مطالعات جغرافیایی و مناطق خشک، سال سوم، شماره ۱۱، صص ۱۸-۱.
- قویمی، امیر محمد، حقیقت نائینی، غلامرضا؛ فتح آبادی، فریبا و حبیبی، میترا (۱۴۰۰). قابلیت کاربست عامل های سازنده عمومیت فضا در گفتمان جامعه مدنی برای فضاهای شهری (نمونه پژوهی: مقایسه عمومیت بازار سنتی تجریش و مجموعه ارگ تجریش)، فصلنامه علمی- پژوهشی آمایش محیط، شماره ۵۴، صص ۱۹۳-۱۶۷.
- کلانتری، بهرنگ؛ یاری قلی، وحید و رحمتی، اکب. (۱۳۹۱). فضای جمعی و شهر خلاق، ویژه نامه منظر، تهران، شماره ۱۹، صص ۷۹-۷۴.
- کلیف، مارتیت و رژلی، پیتر (۱۳۸۷). طراحی فضاهای شهری با محوریت توسعه پایدار، ترجمه نارسیس سهرابی ملایوسف، تهران: انتشارات ثامن الحجج، چاپ اول.
- محمدی، کمال و مجیدفر، فرزانه (۱۳۸۹). دوران شهرهای خلاق، مجله شهرداری ها، سال یازدهم، شماره ۱۰۰، صص ۲۱-۱۶.

محمدی، محمود؛ عظیمی، مریم؛ مقدم، حامد و رفیعیان، مجتبی (۱۳۹۱). فضاهای عمومی شهری، تحقق تعاملات اجتماعی در بافت های تاریخی، فصلنامه بافت های تاریخی، فرهنگی، سال دوم، شماره ۴، صص ۲۸-۱۵.

مختاری، رضا، سقایی، محسن و ایمان، فاطمه (۱۳۹۳). سطح بندی مناطق پانزده گانه شهر اصفهان از لحاظ شاخص های شهر خلاق با استفاده از مدل های برنامه ریزی منطقه ای، مجله پژوهش و برنامه ریزی شهری، سال پنجم، شماره ۱۶، صص ۱۲۰-۱۰۵.

مرکز آمار ایران، نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۰.

مدنی پور، علی (۱۳۸۴). طراحی فضای شهری (نگرشی بر فرایند اجتماعی و مکانی)، تهران: انتشارات آرنج، چاپ دوم.

مطلائی، نجمه و رنجبر، احسان (۱۳۸۹). مدیریت کیفی فضای جمعی. میدان ترافالگار لندن. الگوی مدیریت کیفی، مجله منظر، شماره ۷۷، صص ۴-۱.

موسوی، سید یعقوب و صمدی، علی (۱۳۹۷). تحلیل نابرابری اجتماعی و اقتصادی در دسترسی و استفاده از فضاهای عمومی شهری (نمونه موردی: شهر تهران). نشریه مطالعات جامعه شناختی شهری (مطالعات شهری)، دوره ۸، شماره ۲۶، صص ۶۱ - ۳۱.

Carmona, M. et al. (2003), public spaces, urban spaces, oxford: architectural presses.

El khateeb, S. and Shawket I. M. (2022) A new perception; generating well-being urban public spaces after the era of pandemics, Developments in the Built Environment, Volume 9, N 100055, pp 1-9.

Hernandez bonilla, M. (2013), the significance and means, journal habitat international, mexico.

Jalaladdin, S. and oktay, D. (2012), urban public space , Journal scierse science direct, turkey.

Landry, C. (2000), the creative city a toolkit for urban innovators, London, earth scan.

Moradi Masihi, V. et al (2015), Explanation of functional factors affecting the success of public spaces and providing a model for assessing success through its functional dimension (Case study: Imam Khomeini Street, Tabriz, Iran), International Journal of Architectural Engineering & Urban Planning, Vol. 25, No. 1, pp 119-133.

Rafiean M , Rafieian, M , Bemanian, M. R. (2019) Investigating the Quality of Meaning of Urban Public Places in the Perceptions of Yazd's Citizens, Int. J. Architect. Eng. Urban Plan, 29(1): 91-98, June 2019.

Sasaki, M. (2008): Developing creative cities through networking, mar3-15.

Sefertzi, E. (2000), creativity, report produced for the ec funded project called in- noregio: dissemination of innovation and knowledge management techniques, Stockholm school of economic sinriga.

<https://fa.wikipedia.org>